

การพัฒนาชุมชนตามแนวทางประชาธิปไตย กรณีศึกษาอำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

The Community Development Based on Civil State: A Case Study of Kammuang District, Kalasin Province

ธนเสถียร ขำจินดา (Thanaset Khamchinda)* ดร.ภูวนิดา คุณผลิน (Dr.Poowanida Kunpalin)**

วิไลวัจน์ ฤกษ์ฤทธิ (Wilaiwatt Grisanaputi)***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาชุมชนตามแนวทางประชาธิปไตย กรณีศึกษาอำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 15 คน ประกอบด้วย พัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลคำม่วง ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เจ้าของ Home stay เกษตรกรก้าวหน้า เจ้าหน้าที่ธนาคาร 2 คน ผู้จำหน่าย 2 คน ผู้บริโภค 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guide) แนวทางการสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า สภาพด้านเศรษฐกิจจุดเด่นของวิสาหกิจชุมชนการทอผ้าไหมแพรวาราชนิแห่ง ผ้าไหม เป็นนวัตกรรมของชาวผู้ไท ที่มีชื่อเสียงจากท้องถิ่นสู่สากล สามารถนำรายได้มาสู่ชุมชนปีละจำนวนมาก จุดด้อยด้านเศรษฐกิจสัญญาณทางอินเทอร์เน็ตไม่ดี ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการประชาสัมพันธ์และการขาย ด้านสังคมวัฒนธรรมผู้ไท มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบพี่น้อง สังคมอบอุ่น จุดด้อยประชาชนที่อยู่หมู่บ้านห่างไกลเข้าไปไม่ถึงข้อมูลข่าวสาร แต่มีโอกาสที่ภาครัฐให้ความช่วยเหลือ ด้านสิ่งแวดล้อมจุดเด่นคือ อำเภอคำม่วงมีระบบนิเวศที่ดี อากาศดี เหมาะสำหรับการพักผ่อน ได้มี Home stay สำหรับนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีโอกาสได้ไปพักผ่อนและซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหม จุดด้อยขาดการประชาสัมพันธ์ด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง

ABSTRACT

The objective of this research was to study the condition in community development based on Civil State: A Case Study of Kammuang District, Kalasin Province. This research was Qualitative Research. There were 15 key informants including the community developer, the District agriculturist, Sub-district agriculturist, community leader, the officers of Kammuang Municipality, the president of community enterprise, the owner of Home Stay, advanced agriculturist, two bank officers, two sellers, and two consumers. The research instruments were Semi-Structured Interview, Interview Guide, Observation Guide, and Content Analysis.

* นักศึกษา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

** อาจารย์ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

*** รองศาสตราจารย์ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

The research findings found that the economic potential enterprise, the advantage of community: Praewa-silk weaving, the Queen of Silk, Pu-thai's innovation, was famous from locality to universal. The revenue could be obtained into community for a lot of money each year. For the economic disadvantage, the Internet Signal was not so good which was obstacle or barrier for information service as well as selling. For Pu-thai's socio-culture, there were support and help like brotherhood, and warm society. For the weak point, the people living in far village could not access the information and news. But, they had opportunity since the government sector provided support for them. For the environmental aspect, the advantage: Kammunag District had good ecological system and climate being suitable for recreation. Home Stay was provided for cultural tourists to have opportunity in buying silk fabric. The weak point, there was a lack of information service in environmental conservation truly.

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนาชุมชน แนวทางประชารัฐ

Keywords: The Community development, Guidelines for civil state

บทนำ

การพัฒนาประเทศที่จะให้ประชาชนอยู่ดี กินดี มีความสุข มีความปลอดภัยในชีวิต จะต้องมีการพัฒนา เริ่มตั้งแต่การพัฒนาชุมชน ซึ่งใกล้ชิดกับประชาชนและชุมชนมากที่สุด การพัฒนาชุมชน คือการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้น ให้เจริญขึ้นทุกด้าน เช่น พัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งการเมืองด้วย การพัฒนาชุมชนเริ่มจากท้องถิ่นชนบทเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม และเป็นสหวิทยาการ อุสมาน (2554) อ้างอิงจากสัญญา (2551) การพัฒนาชุมชนจึงต้องมีลักษณะบูรณาการและเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) โดยมีการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ของศาสตร์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคมศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคมวิทยา มนุษยศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์และอื่นๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของหลายฝ่าย หลายภาคส่วน ทั้งจากภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาชน มาร่วมกันพัฒนาชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ประชาชนมีความกินดี อยู่ดี มีสันติสุข

กลยุทธ์ในการพัฒนาชุมชน ควรเริ่มจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นชนบทนั้นๆ ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน เนื่องจากท้องถิ่นชนบท มีประชากรอาศัยอยู่ครั้งหนึ่งของประชากร ทั้งหมดประมาณ 35 ล้านคน หรือร้อยละ 54 (วิภาวี, 2559) อ้างอิงมาจากสถาบันวิจัย ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2556) ดังนั้นในการพัฒนาประเทศให้สังคมเข้มแข็ง ต้องพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เป็นหน่วยขับเคลื่อนไปสู่การพัฒนาชุมชน และพัฒนาประเทศต่อไป แนวคิดวิสาหกิจชุมชน จัดว่า เป็นแนวคิดที่จะช่วยเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากและความเข้มแข็งของชุมชน อันจะนำไปสู่การพึ่งตนเองและพัฒนาที่ยั่งยืนได้ วิสาหกิจชุมชนเป็นการใช้ทุนชุมชน เช่น ทุนทางสังคม คือ แรงงานในชุมชนมาใช้ในการผลิต ทุนทางชีวภาพใช้วัตถุดิบในชุมชนให้มากที่สุด ทุนทางวัฒนธรรม โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสร้างแนวคิดในการผลิต ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีการบริหารจัดการกลุ่มของตนเอง (วิภาวี, 2559) อันจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจและสังคม ต่อไป

ปัจจุบันประชาชนฐานรากส่วนใหญ่ในชนบท ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประชาชนบางรายบางกลุ่มมีความยากจน ขาดโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการต่างๆ ได้ประสบปัญหาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม รัฐบาล

ทุกสมัยได้พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประชาชน เช่น กลุ่มอาชีพต่างๆ โดยเฉพาะพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้สร้างแนวคิดประชารัฐ เพื่อช่วยประชาชนด้านเศรษฐกิจ สังคม ในระดับต่างๆ เช่น ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด

แนวคิดประชารัฐ คือ การนำพลังทุกภาคส่วนไม่ว่าจะอยู่ในภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ช่วยกัน แก้ไขปัญหาและคิดหาทางสร้างอนาคตของประเทศไทย ผ่าน โครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ การสร้างคุณภาพคนและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในการขับเคลื่อน เศรษฐกิจของประเทศ ได้บูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วนผ่านการดำเนินงานของ 12 คณะ ประกอบด้วยกลุ่ม Value Driver 7 คณะและกลุ่ม Enable Driver 5 (คู่มือการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ, กระทรวงมหาดไทย, 2559) อย่างไรก็ดี ประชารัฐคือการทำงานของรัฐร่วมกับประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดย “ การสร้างเครือข่าย – ประชารัฐ ” ในทุกด้านซึ่งมีความสำคัญที่เชื่อมโยงและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน อันเป็นแนวทางการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เพื่อให้การบริหารจัดการงบประมาณของรัฐให้มีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อการพัฒนา ประเทศ และพัฒนาสิทธิสวัสดิการต่างๆของรัฐ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ไม่ให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ ในสังคมได้ (สุรศักดิ์, 2559)

จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประชากร 982,578 คน เป็นชาย 489,436 คน เป็นหญิง 498,142 คน ประกอบด้วย 18 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง นามน กมลาไสย ร่องคำ ภูคินารายณ์ เขาวง ยางตลาด ห้วยเม็ก สหัสขันธ์ คำม่วง ท่าคันโท หนองกุงศรี สมเด็จ ห้วยผึ้ง สามชัย นาแก ดอนจาน ฆ้องชัย 135 ตำบล 1,584 หมู่บ้าน สำหรับอำเภอคำม่วงเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดกาฬสินธุ์ มีประชากร 47,554 คน ชาย 23,950 คน หญิง 23,604 คน สาเหตุที่เลือกอำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นพื้นที่ ศึกษา เนื่องจากมีศักยภาพสูง มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านผ้าไหมแพรวา ซึ่งเป็นสินค้าพื้นเมืองที่มีชื่อเสียง ต้องพัฒนา นวัตกรรม และการตลาด มีศูนย์ศิลปาชีพพิเศษ ประการสำคัญ มี วัฒนธรรมผู้ไท ที่ได้รับการอนุรักษ์เป็นอย่างดี มีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งที่สำคัญ เช่น วัดหลวงปู่เทียมน สำหรับที่พักของนักท่องเที่ยว เช่น บ้าน โพน อำเภอคำม่วง มีถนนหนทางที่สามารถเดินทางไปสู่ แหล่งท่องเที่ยว ได้สะดวก มีน้ำประปาสำหรับใช้บริโภค และอุปโภค มีไฟฟ้าใช้ให้แสงสว่าง และอำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิต และความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวได้มาซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ดังกล่าวนี้นี้ จึงน่าจะพัฒนารูปแบบ การพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเน้นวิสาหกิจชุมชน ตามแนวทางประชารัฐ ซึ่งเป็นนโยบายของรัฐ และประเทศใช้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 12 ซึ่งดำเนินไปตามยุทธศาสตร์ ประเทศไทยใน 20 ปี (นโยบายรัฐบาล , 2559) จากการสำรวจพื้นที่และสัมภาษณ์ ผู้นำสตรีและผู้นำชุมชน เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2558 พบว่า อำเภอคำม่วง มีวัฒนธรรมผู้ไท ประชาชนมีฐานะยากจน สภาพชุมชนพึ่งพาอาศัยกัน อาชีพทำสวน ทำไร่และทำนา รายได้หลักจากการขายผลิตผลการเกษตร เช่นเดียวกับชุมชนหมู่บ้านในชนบทอีสานทั่วไป ปัจจุบันได้รับการส่งเสริมพัฒนา จากหลายหน่วยงานของรัฐ โดยมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหลายประเภท เช่นผ้าไหมแพรวา ผ้าฝ้ายย้อมคราม มีการแปรรูป นำรายได้มาสู่ชุมชน มีการดำรงชีพโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขณะเดียวกันสามารถจะนำนวัตกรรมมาใช้ในการผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์ อำเภอคำม่วงได้ดำเนินการพัฒนาชุมชนตามโครงการประชารัฐ ซึ่งเป็นนโยบายของ

รัฐบาล จึงต้องขับเคลื่อนโดยการพัฒนาชุมชนแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อจะพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจประสงค์จะวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาชุมชนตามแนวทางพระราชรัฐ : กรณีศึกษา อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อการศึกษาสภาพการพัฒนาชุมชนตามแนวทางพระราชรัฐ : กรณีศึกษา อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มวิสาหกิจชุมชน 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลเนินยาง, โพน, นาบอน, ดินจี่, ทุ่งคลอง และนาทัน ในอำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 15 คน

2. ประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ ศึกษาสภาพการพัฒนาชุมชนตามแนวทางพระราชรัฐ ผู้ประเทศไทย 4.0 : กรณีศึกษา

อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

3. พื้นที่ศึกษา ได้แก่ 6 ตำบล (กลุ่มวิสาหกิจชุมชน) อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบสภาพการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคมของอำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

2. ผลการวิจัยจะได้องค์ความรู้ใหม่ เพื่อนำไปประกอบการเรียน การสอน การวิจัยบริการเชิงวิชาการแก่สังคมและการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมต่อไป

3. ชุมชนและสังคม จะมีรายได้เพิ่ม มีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี สามารถถ่ายทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะวัฒนธรรมผู้ไท ตลอดจนมีสิ่งแวดล้อมดี สามารถทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สภาพการพัฒนาชุมชน หมายถึง การพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ มีรายได้ รายจ่าย หนี้สิน ด้านสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคม มีการร่วมกิจกรรมกับสังคม บริจาครายได้เพื่อสังคม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และ อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง ระบบนิเวศน์ สิ่งปฏิภณมูลฝอย น้ำเสียจากการผลิต การแปรรูป การทอผ้าไหมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

2. ประชากรรัฐ หมายถึง การมีส่วนร่วม 3 ฝ่าย ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ในการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในการวิจัยประชากรรัฐ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

3. การพัฒนาชุมชนตามแนวประชากรรัฐ หมายถึง การมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

3.1 ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การที่ประชาชนมีรายได้จากการทอผ้าไหม ผ้าฝ้าย กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และสามารถลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และการเพิ่มผลผลิตจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

3.2 ด้านสังคม หมายถึง การร่วมกิจกรรมของสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคม ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การอนุรักษ์ภูมิปัญญา การทำประโยชน์แก่สังคม

3.3 ด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง ระบบนิเวศ สิ่งปลูกสร้าง น้ำเสียจากการผลิตการแปรรูปจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การทอผ้าไหม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิธีดำเนินการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

1. **กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล** กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักพัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลคำม่วง ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เจ้าของ Home Stay เกษตรกรก้าวหน้า เจ้าหน้าที่ธนาคาร ผู้จำหน่ายและผู้ผลิต ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 15 คน การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล ได้เลือกโดยการกระจายตามสถานภาพและเลือกผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพได้กำหนดตามความเหมาะสมของสถานการณ์ (ชาย โปธิสิตา, 2554)

2. **การเลือกพื้นที่ศึกษา** ได้เลือกอำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย 6 ตำบล ซึ่งแต่ละตำบลจะมีศักยภาพในการทอผ้าไหมแพรวา และผ้าฝ้าย มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมผู้ไทย มี Home Stay สำหรับที่พักของนักท่องเที่ยว สิ่งสาธารณูปโภค มีความพร้อม เป็นที่พักศึกษา มีลักษณะเป็นประชารัฐได้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อสัมภาษณ์ บริบทของพื้นที่ เช่น สภาพทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม กลุ่มทางสังคม กลุ่มวิสาหกิจชุมชน

แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview guide) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ผลิต ผู้สนับสนุนการผลิต ประกอบด้วย พัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลคำม่วง ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เจ้าของ Home Stay เกษตรกรก้าวหน้า เจ้าหน้าที่ธนาคาร สัมภาษณ์พ่อค้าคนกลาง (ร้านจำหน่ายผลผลิต) และผู้บริโภค

แนวทางการสังเกต (Observation Guide) เพื่อสังเกตแบบมีส่วนร่วม คือร่วมกิจกรรมและสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

- สมุดจดบันทึกภาคสนาม

- กล้องถ่ายภาพ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเชิงคุณภาพได้วิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นการวิเคราะห์เบื้องต้น ต่อจากนั้น เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกต การจดบันทึกภาคสนามเพื่อหาความแตกต่างและความเหมือนกัน ความเชื่อมโยงในหมวดหมู่และระหว่างหมวดหมู่และ Code คำพูดเพื่อยืนยันความเชื่อมั่นและวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) และวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

ผลการวิจัย

สภาพการพัฒนามุขชุมชนตามแนวทางพระราชู ธรรมนูญอำเภอกำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

สภาพการพัฒนามุขชุมชน ได้แก่ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอกำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ จากการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ว่า

1. สภาพการพัฒนามุขชุมชนด้านเศรษฐกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกำม่วงนั้น อำเภอกำม่วงเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดกาฬสินธุ์ เดิมขึ้นกับอำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้มีการจัดตั้งเป็นอำเภอกำม่วง เมื่อปี พ.ศ. 2519 มีประชากร 47,554 คน เป็นชาย 23,950 คน เป็นหญิง 23,604 คน ประกอบด้วย 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลเนินยาง โพน นาบอน ดินจี่ ทุ่งคลอง และนาทัน ในแต่ละตำบลได้มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหม โดยเฉพาะผ้าไหมกลุ่มแพรวา ซึ่งบ้านโพน ตำบลโพน จะมีจุดเด่นด้านผ้าไหมแพรวา ซึ่งผ้าไหมแพรวาเป็นผ้าเบี่ยงของชาวผู้ไท ใช้เทคนิคการทอผสมผสานระหว่างการเก็บจิตผสมกับเกะลาย (จก) เป็นช่วง ๆ สลับสีสลับดอก มีความสวยงาม มีความยาว 1 วา ของผู้ทอ เป็นการรวมคำว่า “แพรว” จึงเป็นที่มาของชื่อ “แพรวา ราชนิแห่งไหม” แพรวานอกจะใช้เป็นผ้าสไบเฉียงแล้ว ยังสามารถแปรรูปใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าการผลิต เช่น เสื้อ กระเป๋า ผ้ามา่น ผ้าปูโต๊ะ ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่น่าสนใจ ในด้านการตลาดสามารถจำหน่ายได้ที่ศูนย์ศิลปะชีพ มีพ่อค้าคนกลางมาซื้อที่บ้าน เป็นการให้ความสะดวกแก่ผู้ซื้อผู้ขาย

ในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้พบปัญหาด้านการตลาดสำหรับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ขาดการประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง ภายในหมู่บ้านพบปัญหาด้านสัญญาณทางอินเทอร์เน็ตไม่ชัดเจน ประกอบกับทุนในการผลิตมีน้อย ขาดความรู้ในการผลิตสินค้า เช่น ความรู้ในการตลาด ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการใช้เทคโนโลยีการสื่อสาร เนื่องจากเป็นสังคมชนบท ซึ่งไม่สามารถจะเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ ซึ่งเป็นข้อจำกัดในการสร้างสิ่งใหม่ ๆ ได้ ประการสำคัญ อำเภอกำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีเขตติดต่อ 2 จังหวัด คือ จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดสกลนครได้เกิดปัญหาสังคม คือ ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด

ด้านเศรษฐกิจยังมีโอกาสพัฒนาด้านเศรษฐกิจได้ เนื่องจากอำเภอกำม่วง ได้มีสินค้าหลากหลาย จากกลุ่มวิสาหกิจทอผ้าไหม ทั้งการแปรรูป ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่ตลาดระดับต่างประเทศได้ ซึ่งภาคราชการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนทั้งสื่อสาร การตลาด การให้ความรู้ และสนับสนุนด้านงบประมาณเป็นการช่วยเหลือระหว่างรัฐและประชาชน ภาครัฐได้เข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยว มีที่พัก Home stay สำหรับนักท่องเที่ยว สามารถจะได้มาเยี่ยมชมกลุ่มทอผ้าและซื้อผลผลิตในหมู่บ้านได้ ซึ่งจัดได้ซึ่งจัดว่าเป็นโอกาสที่ดีในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของอำเภอกำม่วง

ด้านเศรษฐกิจ บางโอกาสราคาผลิตภัณฑ์ต่ำมีปัญหาด้านการตลาด ขายผลิตภัณฑ์ไม่มีดี บางครั้งมีการตัดราคากันเอง บางครั้งไม่มีตลาดรองรับให้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้

2. ด้านสังคม อำเภอคำม่วงมีวัฒนธรรมแบบผู้ไท มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันแบบพี่แบบน้อง มีความสัมพันธ์ต่อกัน เป็นสังคมที่อบอุ่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหม มีการร่วมกิจกรรมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน เช่น การทำบุญตามประเพณีฮีตสิบสองคองสิบสี่ ซึ่งเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติพันธุ์ลาว รวมถึงชาวลาอออีสานที่ปฏิบัติต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน เหมือนจังหวัดอื่น ๆ ในภาคอีสาน

ดังกล่าวของนางลัทธนา (นามสมมติ) อายุ 56 ปี ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนว่า “...วัฒนธรรมผู้ไท มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบพี่แบบน้อง มีการทำบุญตามประเพณี ฮีตสิบสองคองสิบสี่...” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2560)

นอกจากนี้ พบว่า อำเภอคำม่วงเป็นสังคมชนบท ห่างไกลสังคมเมืองทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการผลิต การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ตลอดจนจนถึงการสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ซึ่งจะเชื่อมโยงถึงการให้บริการและรายได้ที่ได้รับ จะเป็นจุดต่อยอดด้านสังคมได้

ด้านสังคม พบว่า ในกระบวนการพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐและประชาชน หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับการพัฒนาและช่วยเหลือด้านสังคม เช่น ส่งเสริมให้มีความรัก ความสามัคคี มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีการปรับปรุงพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ด้านวัฒนธรรมผู้ไท สินค้าเกี่ยวกับวัฒนธรรมผู้ไท ดังกล่าวของนักพัฒนาชุมชนว่า “...โอกาสด้านสังคม มีการส่งเสริมความรักความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและส่งเสริมวัฒนธรรมผู้ไทด้านผลิตภัณฑ์สินค้า...” (สัมภาษณ์เมื่อ 20 พฤศจิกายน 2560)

ประการสำคัญ พบว่า เส้นทางคมนาคมไปยังหมู่บ้าน ตำบล ของอำเภอคำม่วง ไม่สะดวกซึ่งเป็นอุปสรรคในการไปติดต่อเยี่ยมศูนย์ผลิตภัณฑ์ และอุปสรรคในการซื้อผลิตสินค้าอีกด้วย ดังนั้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน หนทาง สะพาน จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชุมชน

3. ด้านสิ่งแวดล้อม

อำเภอคำม่วงมีระบบนิเวศน์ที่ดีสามารถอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดีได้ การผลิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เช่น การทอผ้าไหม ย้อมสีธรรมชาติ มีเทคนิคในการทำสีธรรมชาติ ได้ดำเนินไปไม่กระทบสิ่งแวดล้อม กรณีด้านการเกษตร ได้มีการปลูกพืชแบบกางมุ้ง (ปลอดสาร ไม่ใช้สารเคมี) เป็นนวัตกรรมที่สำคัญ ระบบนิเวศน์ดำเนินไปตามธรรมชาติ บางพื้นที่ได้มีการปลูกป่าทดแทนทำให้สภาวะแวดล้อมที่ดี เหมาะแก่การท่องเที่ยวและพักผ่อนในฤดูหนาวและฤดูฝน

ดังกล่าวของเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลและผู้นำชุมชนว่า “...ระบบนิเวศน์ที่อำเภอคำม่วงดี การผลิต การย้อมสีธรรมชาติ เมื่อตัดเปลือกไม้แล้วได้นำเอาดินมาทาอบต้นไม้ เพื่อให้เปลือกไม้ไม่องาม ย้อมสีธรรมชาติ ไม่ทำลายต้นไม้ การเกษตรไม่มีการฉีดสารเคมี ทำให้ระบบนิเวศน์.....”

ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ขาดการประชาสัมพันธ์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อย่างจริงจัง ส่วนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทางภาครัฐ ไม่ได้เน้นเรื่องการย้อมสีธรรมชาติ หรือย้อมครามกับผลกระทบของน้ำทิ้งน้ำเสียจากการผลิต เจ้าหน้าที่รัฐ เช่น นักพัฒนาชุมชน ได้แนะนำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนระมัดระวังเกี่ยวกับการน้ำทิ้งจากการย้อมผ้าไหม ผ้าคราม โดยไม่ให้กระทบสิ่งแวดล้อม

ด้านสิ่งแวดล้อม ยังขาดการสนับสนุนจากภาครัฐและผู้นำชุมชน เช่น การเผาสิ่งปฏิกูล การเผาหญ้า การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านให้มีความสะอาด มีสุขอนามัยที่ดี

การอภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบประเด็นที่น่าสนใจ จึงได้นำมาอภิปรายผลดังนี้

สภาพการพัฒนาชุมชนตามแนวทางพระราชรัฐ อำเภอกำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับการทอผ้าไหมแพรวาได้นำรายได้มาสู่กลุ่มและชุมชน ในด้านสังคม ชุมชนมีความสามัคคี เกื้อกูลช่วยเหลือกัน สิ่งแวดล้อมได้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยการปลูกป่าทดแทน และการเหนี่ยวนำจากการย้อมผ้า ได้จัดการไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยกรรมการกลุ่มและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงาน โดยสอดคล้องกับงานของ วิทยา (2547) เกี่ยวกับการทำงานวิสาหกิจชุมชน ก็คือ การให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานแบบต่าง ๆ ทั้งนี้อภิปรายได้ว่า การพัฒนาชุมชนที่ดี ที่ถูกวิธีต้องให้ประชาชนผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย เขาจะได้มีจิตสำนึกแห่งการเป็นเจ้าของ

ในด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม อำเภอกำม่วง ได้มีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้น่าอยู่ การผลิต เช่น การทอผ้า ย้อมไหม ต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไว้เป็นอย่างดี เช่น กรณีมีสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่ดี มีสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดี มีสิ่งแวดล้อมด้านศิลปวัฒนธรรมที่น่าสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษราพร และคณะ (2554) เรื่องการพัฒนาศักยภาพของชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ทั้งนี้ อภิปรายได้ว่า หากสิ่งแวดล้อมที่ดี ที่ปลอดภัย ก็จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวพื้นที่นั้นๆ ได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลงานการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า สภาพการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการทอผ้าไหม ผ้าแพรวา มีปัญหาการตลาดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ขาดการประชาสัมพันธ์ในวงกว้างและขาดสัญญาณทาง Internet

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีวิธีการให้ความรู้เรื่องการตลาด การประชาสัมพันธ์ในวงกว้างและปรับปรุงสัญญาณ Internet เพื่อจะหาตลาดแก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ด้านเศรษฐกิจและสังคมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางกลุ่มทุนในการผลิตน้อย ไม่เพียงพอในการผลิต ทั้งขาดความรู้ในด้านการผลิต การมีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรหาเงินทุนสนับสนุนแก่ผู้ผลิต และควรให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตให้มีคุณภาพ ตามความต้องการของผู้บริโภค และส่งเสริมการมีส่วนร่วมกิจกรรมของสังคม

1.3 จากผลการวิจัยพบว่า สิ่งแวดล้อมของอำเภอกำม่วง มีระบบนิเวศน์ที่ดี สามารถอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ดีได้ ดังนั้นองค์กรที่เกี่ยวข้องควรจะรักษาระบบนิเวศน์ที่ดีไว้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำวิจัยเชิงปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research -PAR) เพื่อหาปัญหาความต้องการและการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตามแนวทางพระราชรัฐ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

2.2 ควรทำวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาชุมชนตามแนวทางพระราชรัฐ กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

2.3 ควรทำวิจัยเชิงสำรวจเกี่ยวกับสภาพและปัญหา แนวทางการแก้ปัญหา ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งกลุ่มทอผ้าไหม ผ้าแพรวา อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ชาวบ้าน โพนทุกท่านอย่างสูง ที่มีส่วนร่วมให้ความร่วมมือทุกประการ และอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

เกษราพร ทิราวาศ์และคณะ. การพัฒนาศักยภาพชุมชนบ้านแม่แรม ตำบลเตาปูน อำเภอสอง จังหวัดแพร่ ด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนยั่งยืน. เชียงใหม่: รายงานผลการวิจัย, มหาวิทยาลัยแม่โจ้; 2554.

คู่มือการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและพระราชรัฐ, กระทรวงมหาดไทย, 2559

ชาย โปธิสิตา. ศาสตร์และศิลปะแห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้นติ้งพับลิชชิ่ง; 2550.

วิทยา จันทะวงศ์. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม.[วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ]. ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2547.

วิภาวี กฤษณะภูติ. การจัดการวิสาหกิจชุมชน. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2559.

อุสมาน หวังสนิท. การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน, ตำบลนาทับ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม].

สงขลา: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์; 2554.